

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2023. – Т. 47. – С. 134-141
DOI: 10.31861/mhpi2023.47.134-141

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2023. – Volume. 47. – pp. 134-141
DOI: 10.31861/mhpi2023.47.134-141

УДК 316.77:327

© **Наталія Матвійчук**¹

Тенденції глобального розвитку та їх вплив на сучасні міжнародні відносини

Сьогодні міжнародні відносини характеризуються високим ступенем складності. Простежується поступове збільшення чисельності суб'єктів міжнародних відносин, що мають свої інтереси, цілі та завдання.

Після завершення «холодної війни» поступово сформувалася система міжнародних відносин, що характеризувалася багатополярним гегемонічним устроєм. Однак будучи відкритою, система міжнародних відносин, зазнає постійних перетворень, що якісно змінюють її. Динаміка, масштаби, перебіг трансформаційних процесів, що відбуваються зумовлюють необхідність осмислення тенденцій глобального розвитку, що впливають на міжнародне середовище.

Дослідження тенденцій глобального розвитку сприятиме розумінню нових явищ, що виникають у міжнародному житті. Аналіз змін, що викликані впливом тенденцій дозволить вести більш ефективну зовнішню політику, розробити прогнози подальшого розвитку/трансформації сучасної системи міжнародних відносин, виробити комплекс заходів боротьби із негативними наслідками перетворень у сфері міжнародної політики.

Ключові слова: тенденція, глобальний розвиток, міжнародні відносини.

Global Development Trends and Their Impact on Modern International Relations

Each sphere of life does not function in isolation, so it is subject to constant influences that make significant adjustments to its existence. The modern system of international relations, which is an open social system that functions and develops in interaction with other systems, is also subject to transformative influences. The dynamics, scale, course of transformational processes taking place in the system of international relations make it necessary to understand the trends of global development.

The study of global development trends will contribute to the understanding of the further functioning of the system of international relations. The analysis of changes caused by the influence of trends will make it possible to conduct a more effective foreign policy, to develop forecasts of further development / transformation of the modern system of international relations, as well as to develop a set of measures to combat the negative consequences of transformations in the field of international politics.

International conflicts, wars, and hybrid confrontation exert a significant influence on the world community. Therefore, these trends of global development are capable of making changes on an unprecedented scale. Conflicts are the challenges to global security and can lead to changes in the configuration and structure of the system of international relations. Globalization continues to maintain its influence, which can be attributed to the leading trends of global development. Studies devoted to this problem testify to the significant impact of globalization processes on the world economy and other areas. Globalization has an evident positive impact on international relations, facilitating the unification of actors to jointly solve problems. At the same time, modern international relations are affected by the trends of dynamism, integration and disintegration, increasing interdependence and fragmentation, hybridization, virtualization, migration, and the effectiveness of the functioning of distinct international organizations.

Keywords: trend, global development, international relations.

¹ Кандидат історичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин, Національний університет «Острозька академія», Україна. E-mail: natalia.matviichuk@oa.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-0011-3681>.

Постановка наукової проблеми та її значення. Кожна сфера життєдіяльності не функціонує ізольовано, відтак зазнає постійних впливів, що вносять суттєві корективи в її існування. Трансформаційні процеси здатні впливати на соціальну, політичну, економічну, культурну та інші галузі. Відтак впливів зазнають сучасні міжнародні відносини, а також система міжнародних відносин, що функціонує і розвивається у взаємодії з іншими системами.

Зміни, які спричинені дією низки тенденцій глобального розвитку, сприяють не лише перетворенням у сфері сучасних міжнародних відносин, а й спонукають виникнення нових якостей системи міжнародних відносин у цілому. Категорія «глобального розвитку» охоплює широкий спектр усієї сукупності змін та дозволяє виокремити провідні тенденції та закономірності розвитку світового співтовариства в цілому. Виокремлення тенденцій глобального розвитку, що впливають на міжнародні відносини є важливою складовою формування прогнозів щодо їх подальшого розвитку.

Аналіз основних досліджень. Аналізу тенденцій глобального розвитку та розгляду природи трансформаційних перетворень, що ними спричинені присвячені праці широкого кола дослідників: Ж. Брачо, Р. Кері, В. Хайнса, С. Клінгбіля, А. Третяк-Дуваль², Е. Велранг-Вазінке, К. Лал³, О. Коппель, О. Пархомчук⁴, Е. Медейроса⁵, А. Мейвіля⁶, Р. Хорнера⁷, О. Довгаль, Г. Довгаль⁸, Ю. Тишкун⁹. Питання тенденцій глобального розвитку та їх впливу на міжнародні відносини досліджували Г. Гридасова¹⁰, І. Єремєєва¹¹, О. Коппель¹², О. Шергін, М. Фесенко¹³, Д. Шеренговський¹⁴.

Метою статті є виокремлення тенденцій глобального розвитку та їх впливу на сучасні міжнародні відносини. Завдання: проаналізувати основні тенденції глобального розвитку та дослі-

² Bracho, G., Carey, R., Hynes, W., Klingebiel, S., Trzeciak-Duval, A. eds. (2021). *Origins, evolution and future of global development cooperation. The role of the Development Assistance Committee (DAC)*. Available from: https://www.idos-research.de/uploads/media/Study_104.pdf [Accessed 11 January 2023].

³ *Structural Transformation in Developing Countries: Cross Regional Analysis*, 2016. O. Oyelaran-Oyeyinka, K. Lal. Available from <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Structural%20Transformation%20in%20Developing%20Countries-FINAL.pdf> [Accessed 11 January 2023].

⁴ Koppel, O., Parkhomchuk, O. (2021). Megatrends of the world politics. *Economic Annals-XXI*, 192 (7-8 (2)). Available from: <http://ea21journal.world/index.php/ea-v192-01/> [Accessed 6 April 2023].

⁵ Medeiros, E. (2021). The Global Development Formula. *Sustainability*, No. 13. DOI: 10.3390/su13095262.

⁶ Mayville, A. (2019). *The Transformation of Capacity in International Development. Afghanistan and Pakistan (1977-2017)*. Anthem Press, 264 p.

⁷ Horner, R. (2017). What is global development? *Global Development Institute Working Paper 2017-20*. Available from: https://hummedia.manchester.ac.uk/institutes/gdi/publications/workingpapers/GDI/GDI_WP_2017020_Horner.pdf [Accessed 11 January 2023].

⁸ Довгаль, О., Довгаль, Г. (2012). Тенденції розвитку глобального економічного простору: Альтернатива вибору. *Вісник Міжнародного слов'янського університету, Серія "Економічні науки"*, Т. XV, № 1, Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/337562342_Tendencii_rozvitku_globalnogo_ekonomichnogo_prostoru_alternativa_viboru [Доступно 11 січня 2023]

⁹ Тишкун, Ю. (2016). Глобальна політика і глобальний розвиток: співвідношення понять. *Гуманітарні візії: Збірник наукових праць*, №4, Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5855/tishkunviziyyi22016.pdf> [Доступно 11 січня 2023].

¹⁰ Гридасова, Г. (2014). Трансформація акторів міжнародних відносин: держава та транснаціональні медійні корпорації. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, Вип. 3, Режим доступу: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grydasova_transformatsia.pdf [Доступно 12 січня 2023].

¹¹ Єремєєва, І. (2020). Передумови трансформації та якісні зміни суб'єктного складу міжнародних політичних конфліктів. *Регіональні студії*, № 21. Режим доступу: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/21/19.pdf> [Доступно 12 січня 2023].

¹² Коппель, О. (2020). Глобальні тренди світової політики. *Регіональні студії*, № 20. Режим доступу: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/20.pdf> [Доступно 3 квітня 2023].

¹³ Фесенко, М., Шергін, С. (2009). Трансформація взаємодій міжнародно-політичних акторів в умовах послаблення глобального лідерства США. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, № 15, с. 346-355.

¹⁴ Шеренговський, Д. (2012). Роль конфліктогенності у трансформації сучасної перехідної міжнародної системи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія, Соціологія, Політологія*, Т. 20, Вип. 22 (3), с. 314-320.

дити їх вплив на міжнародні відносини. Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові методи аналізу та синтезу, а також системний метод, застосування якого дозволило виокремити провідні тенденції глобального розвитку та їх вплив на міжнародні відносини.

Виклад основного матеріалу. Політична нестабільність, світові фінансові кризи, повстання, міжнародні конфлікти, зневіра до владних інституцій, пандемії, це лише короткий перелік тенденцій, що впливають на життя кожного окремого індивіда та держави, а також на міжнародні відносини в цілому.

Як і будь-яка соціальна система, система міжнародних відносин зазнає перманентних трансформацій, що є різними за масштабами, глибиною, впливом тощо. Відтак спостерігаємо процеси формування нового світового порядку, вихід на міжнародну арену нових «гравців». Водночас відбувається формування нових структур та зв'язків в політичній, економічній та інших сферах). Це зумовлює необхідність аналізу низки тенденції глобального розвитку, що впливають на сучасні міжнародні відносини.

Значний вплив на світове співтовариство сьогодні здійснюють міжнародні конфлікти, війни, гібридне протистояння. А. Тойнбі стверджував, що конфлікт водночас є і наслідком, і рушієм глобальних трансформацій та перетворень¹⁵. В структурі та організації міжнародної системи закладена низка характеристик (розподіл акторів міжнародних відносин, механізми й форми їх взаємодії та ін.), що дозволяють системі створювати низку обмежень, які здатні провокувати суб'єктів міжнародних відносин до певної поведінки, намагань зміни статусу-кво, що може викликати відповідні реакції інших учасників міжнародних відносин¹⁶. Відтак «гібридні» та «класичні» конфлікти здатні внести зміни в безпрецедентних масштабах. Це яскраво ілюструє російсько-українська війна, що стала викликом світовій безпеці. Однак не тільки це протистояння має вплив на сучасні міжнародні відносини. До початку «гарячої» фази російсько-української війни спостерігалися конфлікти різного масштабу та інтенсивності, що дозволяє виокремити тенденцію до наростання конфліктних явищ в цілому. Посилення конфліктогенності та конфронтаційності, напад російської федерації (рф) на Україну ще раз засвідчив, що система колективної безпеки має обмежену дієвість. Однією із сучасних тенденцій є й ускладнення структури та вагоме зростання кількості гібридних конфліктів. Попри те, що сучасна система міжнародних відносин вважається мультиполярною (багатополярною) варто підкреслити, що ефективна система стримувань та противаг так і не була сформована¹⁷.

Виникнення конфлікту, і не лише збройного протистояння, а й використання економічних, дипломатичних, інформаційних та інших методів боротьби, певними суб'єктами міжнародних відносин, впливає на систему загалом. Водночас сучасні конфлікти, їх перебіг та результати здатні кардинально впливати на елементи системи міжнародних відносин (поразка впливового актора міжнародних відносин може призвести до втрати ним геополітичного статусу, міжнародної ізоляції, відтак зменшити могутність країни тощо). Глобальний розвиток сприяє також трансформації природи конфлікту: технологічний та технічний розвиток спричиняють зміни методів та засобів ведення війни, сучасне обладнання дає чималі переваги над противником (у разі його гіршого оснащення).

Водночас система міжнародних відносин, зважаючи на сформовані зв'язки, конфігурацію сил, внутрішнє середовище та інші чинники, володіючи властивістю самозбереження, здатна регулювати виникнення збройних конфліктів (війн) для забезпечення збереження цілісності. Для цього міжнародним співтовариством створюються наднаціональні органи та розробляються спеціальні механізми міжнародного права, які й покликані регулювати ці процеси. Виникнення повномасштабних війн є свідченням кризи системи, яка, безперечно, трансформується після врегулювання протистоянь. Свідченням низки дестабілізуючих трансформаційних проце-

¹⁵ Fiedler, D., Thomassen, B. (2009). Civilization on Trial - Again. Civilization and the Study of World Politics: Reading Arnold Toynbee Today. *Historical Processes and Politics of Peace*, 7. P. 71-104.

¹⁶ Шеренговський, Д. (2015). Поняття та сутність конфліктогенності міжнародних систем. Режим доступу: https://www.academia.edu/12809444/ПОНЯТТЯ_ТА_СУТНІСТЬ_КОНФЛІКТОГЕННОСТІ_МІЖНАРОДНИХ_СИСТЕМ [Доступно 16 травня 2023].

¹⁷ Трофимович, В. (2017). Російська агресія проти України як загроза світовій системі безпеки. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Історичні науки"*, Вип. 6, с. 136.

сів у міжнародних відносинах є неспроможність регулятивних механізмів сформулювати відповіді на виклики¹⁸.

Про посилення конфронтаційності міжнародних відносин свідчить і тенденція розвитку кіберзлочинності. За останні роки було здійснено чималу кількість кібератак, здатних підірвати міжнародний мир і безпеку. Такі атаки можуть призвести до значних збитків. Кібервійни спрямовані проти спеціальних комп'ютерних систем і покликані їх дестабілізувати. Кіберзлочинці вдаються до низки видів атак: вандалізм (завдання шкоди авторитету держави), пропаганда, збір інформації (кібершпигунство), відмова сервісів, втручання в роботу обладнання, кібератаки на об'єкти критичної інфраструктури та ін.¹⁹. Водночас дія глобального розвитку не є лише негативною, оскільки уряди отримують інструменти та відпрацьовують стратегії для протидії кібератакам. Країни змушені докладати зусиль для протидії таким загрозам й виробляти стратегії власної кібербезпеки.

Виникнення, відновлення, розширення будь-яких видів конфліктів загрожує сучасним міжнародним відносинам та встановленому світоустрою, оскільки має здатність до запуску ланцюжка постійних трансформацій: масштабні руйнування цивільної інфраструктури, провокування екологічних або техногенних катастроф, політична дестабілізація окремих країн чи цілих регіонів, масштабна міграція населення та інше.

Проте не лише конфлікти здатні впливати на сучасні міжнародні відносини. Низка інших мегатенденцій та мегатрендів глобального розвитку, що тісно пов'язані один з одним, також здійснюють свій вплив.

Однією із мегатенденцій глобального розвитку є глобалізація. Дослідження, що присвячені даній проблемі свідчать про значний вплив глобалізаційних процесів на міжнародні відносини, світову економіку та інші сфери.

Досліджуючи глобалізаційні прояви в економіці, варто зауважити, що як і будь-які процеси, глобалізація в сфері економіки має позитивні та негативні прояви. До позитивів відносять модернізацію економік різних країн, що, своєю чергою, сприяє покращенню добробуту населення (відбувається збільшення кількості робочих місць, збільшуються надходження до місцевих бюджетів та ін.). Позитивним явищем є й спеціалізація певних територій, що дозволяє збільшити продуктивність виробництв.

Важливим аспектом впливу глобалізаційних процесів в економіці є посилення взаємозалежності між країнами та регіонами. Цей чинник має подвійну природу. З одного боку, дозволяє запобігати певним конфліктам між країнами, оскільки тісно пов'язані економіки держав (наприклад, Франції та Німеччини), спонукатимуть до пошуку компромісів для збереження стабільно існуючих економік, побудованих логістичних ланцюжків тощо. Однак з іншого боку, взаємозалежність сприяє одночасній вразливості економік низки пов'язаних (економічно) держав, що простежувалося під час прояву кризових процесів у світі (наприклад, пандемія COVID-19). Особливо яскраво ці тенденції ілюструє російсько-українська війна, що кардинально вплинула на провідні економіки світу та світову економіку в цілому. За прогнозами, значно знизяться темпи зростання світової економіки, відбулося значне здорожчання ресурсів, збільшилася інфляція²⁰. Ці чинники значно загальмують світову економіку, зважаючи ще й на те, що вона остаточно не відновилася після впливу пандемії COVID-19.

Водночас глобалізація сприяла формуванню горизонтальних контактів між учасниками міжнародних відносин. Наприклад, без участі держав та урядів інші актори міжнародних відносин можуть взаємодіяти між собою. Відбувається пришвидшення транскордонних взаємодій, що дозволяють поширювати та втілювати загальноприйняті цінності та норми. Завдяки проявам т. зв. культурної глобалізації, розширюються можливості співпраці суб'єктів міжнародних відно-

¹⁸ Толстов, С. (2004). Система міжнародних відносин: внутрішні зв'язки та регулюючі механізми. Антологія творчих досягнень, №1. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19882/47-Tolstov.pdf?sequence=1> [Доступно 15 січня 2023].

¹⁹ Войціховський, А. (2019). Кібератаки як елемент гібридної війни. *Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми*: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. м. Харків, 26 листоп. 2019 р. / ХНУВС, 2019, с. 52-54.

²⁰ Війна в Україні матиме більший вплив на світову економіку, ніж очікувалося - ОЕСР (2022). *Українформ*. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3579925-vijna-v-ukraini-matime-bilsijvpliv-na-svitovu-ekonomiku-niz-ocikovalosa-oesr.html> [Доступно 12 січня 2023].

син через реалізацію діяльності у форматі публічної (та її підвидів культурної, наукової, спортивної та ін.) дипломатії.

Глобалізація має помітний позитивний вплив на міжнародні відносини, сприяючи об'єднанню акторів для спільного вирішення проблем, що збільшує стабільність системи в цілому. У цьому аспекті варто говорити про політичну глобалізацію, що робить можливою ефективну співпрацю між країнами у форматі роботи міжнародних організацій. Однак російсько-українська війна унаочнила тенденцію щодо подальшого функціонування та питання ефективності окремих міжнародних універсальних організацій. Адже РФ, будучи постійним членом Ради Безпеки ООН, здійснивши неспровокований напад на Україну, продовжує порушувати норми міжнародного права.

Глобалізація також спричинила значні зміни в інформаційному просторі та практиці використання інформаційно-комунікативних технологій. Ці тенденції призвели до «розмивання» державних кордонів, певної «віртуалізації» простору державних взаємодій, що, безперечно, впливає і на міжнародну взаємодію в цілому. Однією із тенденцій глобального розвитку є значний розвиток технологій, що проявляється в усіх галузях. Не стали винятком і міжнародні відносини. Застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики, дозволили зробити ці процеси більш відкритими, залучити значно більшу аудиторію. Водночас ці явища посилюють гібридні впливи різних учасників системи міжнародних відносин, що ставили за мету поширення власного впливу (політичного, економічного та ін.) на територіях інших країн.

Водночас однією з визначальних тенденцій глобального розвитку є продовження світових інтеграційних процесів. Сучасні міжнародні відносини, переважною мірою, є інтеграційними²¹. Діяльність у об'єднаннях, союзах тощо, дозволяє акторам міжнародних відносин здійснювати спільну роботу для протидії викликам та загрозам, що перед ними постають. В рамках сучасної системної кризи, що спровокована російською агресією, важливу роль відіграє інтеграція до військово-політичних об'єднань, для отримання безпекових гарантій окремим учасникам системи міжнародних відносин (наприклад, бажання приєднання Фінляндії та Швеції до НАТО).

Інтеграція сприяє зростанню взаємозалежності серед суб'єктів міжнародних відносин. Водночас проявляється тенденція фрагментації у сучасній системі міжнародних відносин, спостерігаються й певні дезінтеграційні процеси. В силу різних причин, держави можуть залишати об'єднання, якщо бачать у цьому необхідність (наприклад, вихід Великобританії з ЄС). Водночас відбуваються і процеси регіоналізації. В сьогоденних умовах функціонування системи міжнародних відносин спостерігається зростання ролі її регіональних (субрегіональних) підсистем. Дослідники говорять про т. зв. другу хвилю регіоналізму або започаткування процесів «нового регіоналізму»²². Існування міжнародних політичних, економічних та інших регіонів не завдає шкоди цілісності системи міжнародних відносин, оскільки такі регіони є підсистемами системи міжнародних відносин. В цьому аспекті постає питання рівнів у системі міжнародних відносин: глобального, транснаціонального, регіонального, локального та ін.

Для збереження цілісності системи та сталих зв'язків між її елементами важливо чітко координувати роботу всіх учасників системи міжнародних відносин на всіх рівнях. Однак це є викликом адже спостерігається тенденція кількісного розширення сучасних акторів міжнародних відносин. Національні держави вимушені співпрацювати не лише із подібними собі, а й зважати на діяльність різних міжнародних неурядових організацій, транснаціональних корпорацій, рухів, терористичних угруповань, неспроможних та невизнаних держав тощо. Останні кілька років окремі дослідники наголошували на зменшенні ролі держави. Під впливом глобалізації почали виникати також ідеї щодо детериторизації, перегляду функцій державних кордонів та ролі державного суверенітету й необхідності впровадження ідеї глобального уряду, розвитку транскордонних процесів. Однак такі погляди є не надто поширеними, адже саме повага до територіальної цілісності та суверенітету держав є основою сучасного міжнародного права. І як

²¹ Власюк, О., Кононенко, С. (2017). *Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни: монографія*. Київ, НІСД, с. 77.

²² Зимогляд, В. (2014). Регіон у системі міжнародних відносин. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"*, № 4 (23). Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8382/1/Zimoglyad_160.pdf [Доступно 14 січня 2023].

показала російсько-українська війна ігнорування норм міжнародного права загрожує існуванню усталеного світоустрою.

Пов'язаність тенденцій глобального розвитку спричиняє до прояву тенденцію інтенсифікації міграційних явищ. Відкритість кордонів, спільні цінності, культура та інші чинники створюють сприятливі умови для міграцій з метою пошуку роботи, іншого місця проживання. Однак частіше міграції населення набувають негативного забарвлення, спричинені військовими діями, переслідуваннями, дискримінацією за різними ознаками, відтак мігранти вимушені часто рятуватися втечею. Такі міграційні кризи є викликом усьому міжнародному співтовариству. Питання міграції є важливими в контексті впливу на економіку, політику, внутрішню ситуацію в країнах та міжнародні відносини в цілому.

Висновки. Міжнародні відносини зазнають постійних трансформаційних впливів, що здатні змінити їх структуру, взаємозв'язки, баланс сил, світовий порядок тощо. Одним із чинників, що спричиняють ці зміни є низка тенденцій глобального розвитку.

В ході дослідження було виокремлено низку основних тенденцій глобального розвитку, що впливають на сучасні міжнародні відносини. Серед них виокремлюємо наростання конфліктності та конфліктогенності. Тенденція зростання конфліктності провокує низку негативних процесів: розвиток гібридних протистоянь, започаткування «гарячих» конфліктів, ведення війн, розвиток кіберзлочинності у світових масштабах, що негативно відбиваються на міжнародних відносинах і загрожують світоустрою.

Продовжує зберігати свій вплив глобалізація, яку можна віднести до провідних тенденцій глобального розвитку. Глобалізація позначається на різних сферах міжнародної співпраці та сприяє розвитку інших тенденцій глобального розвитку: горизонтальній взаємодії суб'єктів міжнародних відносин, значному розвитку використання інформаційно-комунікативних технологій в сфері міжнародних відносин, трансформації ролі держав тощо. Водночас вплив на сучасні міжнародні відносини здійснюють тенденції: інтеграції та дезінтеграції, збільшення взаємозалежності та фрагментації, гібридизації, віртуалізації, міграції, ефективності функціонування окремих міжнародних організацій та ін.

Список джерел

1. Війна в Україні матиме більший вплив на світову економіку, ніж очікувалося – ОЕСР (2022). *Укрінформ*. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3579925-vijna-v-ukraini-matime-bilsij-vpliv-na-svitovu-ekonomiku-niz-ocikualosa-oesr.html> [Доступно 12 січня 2023].
2. Власюк, О., Кононенко, С. (2017). *Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни: монографія*. Київ, НІСД, 302 с.
3. Войціховський, А. (2019). Кібератаки як елемент гібридної війни. *Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми*: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. м. Харків, 26 листоп. 2019 р. ХНУВС, с. 52-54.
4. Гридасова, Г. (2014). Трансформація акторів міжнародних відносин: держава та транснаціональні медійні корпорації. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, Вип. 3, Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grydasova_transformatsia.pdf [Доступно 12 січня 2023].
5. Довгаль, О., Довгаль, Г. (2012). Тенденції розвитку глобального економічного простору: Альтернатива вибору. *Вісник Міжнародного слов'янського університету, Серія “Економічні науки”*, Т. XV, № 1, Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/337562342_Tendencii_rozvitku_globalnogo_ekonomichnogo_prostoru_alternativa_viboru [Доступно 11 січня 2023].
6. Єремєєва, І. (2020). Передумови трансформації та якісні зміни суб'єктного складу міжнародних політичних конфліктів. *Регіональні студії*, № 21. Режим доступу: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/21/19.pdf> [Доступно 12 січня 2023].
7. Зимогляд, В. (2014). Регіон у системі міжнародних відносин. *Вісник Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”*, № 4 (23). Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8382/1/Zimoglyad_160.pdf [Доступно 14 січня 2023].
8. Коппель, О. (2020). Глобальні тренди світової політики. *Регіональні студії*, № 20. Режим доступу: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/20.pdf> [Доступно 3 квітня 2023].

9. Тишкун, Ю. (2016). Глобальна політика і глобальний розвиток: співвідношення понять. *Гуманітарні візії: Збірник наукових праць*, №4, Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5855/tishkunviziya22016.pdf> [Доступно 11 січня 2023].
10. Толстов, С. (2004). Система міжнародних відносин: внутрішні зв'язки та регулюючі механізми. *Антологія творчих досягнень*, №1. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19882/47-Tolstov.pdf?sequence=1> [Доступно 15 січня 2023].
11. Трофимович, В. (2017). Російська агресія проти України як загроза світовій системі безпеки. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Історичні науки"*, Вип. 6, с. 135-142.
12. Фесенко, М., Шергін, С. (2009). Трансформація взаємодій міжнародно-політичних акторів в умовах послаблення глобального лідерства США. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, № 15, с. 346-355.
13. Шеренговський, Д. (2012). Роль конфліктогенності у трансформації сучасної перехідної міжнародної системи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія, Соціологія, Політологія*, Т. 20, Вип. 22 (3), с. 314-320.
14. Шеренговський, Д. (2015). Поняття та сутність конфліктогенності міжнародних систем. Режим доступу: https://www.academia.edu/12809444/ПОНЯТТЯ_ТА_СУТНІСТЬ_КОНФЛІКТОГЕННОСТІ_МІЖНАРОДНИХ_СИСТЕМ [Доступно 16 травня 2023].
15. Bracho, G., Carey, R., Hynes, W., Klingebiel, S., Trzeciak-Duval, A. eds. (2021). *Origins, evolution and future of global development cooperation. The role of the Development Assistance Committee (DAC)*. Available from: https://www.idos-research.de/uploads/media/Study_104.pdf [Accessed 11 January 2023].
16. Fiedler, D., Thomassen, B. (2009). Civilization on Trial - Again. Civilization and the Study of World Politics: Reading Arnold Toynbee Today. *Historical Processes and Politics of Peace*, 7. P. 71-104.
17. Horner, R. (2017). What is global development? *Global Development Institute Working Paper 2017-20*. Available from: https://hummedia.manchester.ac.uk/institutes/gdi/publications/workingpapers/GDI/GDI_WP2017020_Horner.pdf [Accessed 11 January 2023].
18. Koppel, O., Parkhomchuk, O. (2021). Megatrends of the world politics. *Economic Annals-XXI*, 192 (7-8 (2)). Available from: <http://ea21journal.world/index.php/ea-v192-01/> [Accessed 6 April 2023].
19. Mayville, A. (2019). *The Transformation of Capacity in International Development. Afghanistan and Pakistan (1977-2017)*. Anthem Press, 264 p.
20. Medeiros, E. (2021). The Global Development Formula. *Sustainability*, No. 13. DOI: 10.3390/su13095262.
21. *Structural Transformation in Developing Countries: Cross Regional Analysis*, 2016. O. Oyelaran-Oyeyinka, K. Lal. Available from <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Structural%20Transformation%20in%20Developing%20Countries-FINAL.pdf> [Accessed 11 January 2023].

References

1. Viina v Ukraini matyme bilshyi vplyv na svitovu ekonomiku, nizh ochikuvalosia – OESR (2022). Ukrinform. Rezhym dostupu: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3579925-vijna-v-ukraini-matime-bilsij-vplyv-na-svitovu-ekonomiku-niz-ocikuvalosa-oesr.html> [Dostupno 12 sichnia 2023].
2. Vlasiuk, O., Kononenko, S. (2017). *Kremlivska ahresiaa proty Ukrainy: rozdumy v konteksti viiny: monohrafiia*. Kyiv, NISD, 302 s.
3. Voitsikhovskiy, A. (2019). Kiberataky yak element hibrydnoi viiny. Protydiia kiberzahrozam ta torhivli liudmy: zb. materialiv Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. m. Kharkiv, 26 lystop. 2019 r. KhNUVS, s. 52-54.
4. Hrydasova, H. (2014). Transformatsiia aktoriv mizhnarodnykh vidnosyn: derzhava ta transnatsionalni mediini korporatsii. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, Vyp. 3, Rezhym dostupu: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/grydasova_transformatsia.pdf [Dostupno 12 sichnia 2023].

5. Dovhal, O., Dovhal, H. (2012). Tendentsii rozvytku hlobalnoho ekonomichnoho prostoru: Alternatyva vyboru. Visnyk Mizhnarodnoho slovianskoho universytetu, Seriiia "Ekonomichni nauky", T. XV, № 1, Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/337562342_Tendentsii_rozvytku_globalnogo_ekonomichnogo_prostoru_alternativa_viboru [Dostupno 11 sichnia 2023].
6. Yermieieva, I. (2020). Peredumovy transformatsii ta yakisni zminy subiektynoho skladu mizhnarodnykh politychnykh konfliktiv. Rehionalni studii, № 21. Rezhym dostupu: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/21/19.pdf> [Dostupno 12 sichnia 2023].
7. Zymohliad, V. (2014). Rehion u systemi mizhnarodnykh vidnosyn. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho", № 4 (23). Rezhym dostupu: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8382/1/Zimoglyad_160.pdf [Dostupno 14 sichnia 2023].
8. Koppel, O. (2020). Hlobalni trendy svitovoi polityky. Rehionalni studii, № 20. Rezhym dostupu: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/20.pdf> [Dostupno 3 kvitnia 2023].
9. Tyshkun, Yu. (2016). Hlobalna polityka i hlobalnyi rozvytok: spivvidnoshennia poniat. Humanitarni vizii: Zbirnyk naukovykh prats, №4, Rezhym dostupu: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5855/tishkunviziyyi22016.pdf> [Dostupno 11 sichnia 2023].
10. Tolstov, S. (2004). Systema mizhnarodnykh vidnosyn: vnutrishni zviazky ta rehuliuuichi mekhanizmy. Antolohiia tvorchykh dosiahnen, №1. Rezhym dostupu: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19882/47-Tolstov.pdf?sequence=1> [Dostupno 15 sichnia 2023].
11. Trofymovych, V. (2017). Rosiiska ahresiia proty Ukrainy yak zahroza svitovii systemi bezpeky. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriiia "Istorychni nauky", Vyp. 6, s. 135-142.
12. Fesenko, M., Sherhin, S. (2009). Transformatsiia vzaiemodii mizhnarodno-politychnykh aktoriv v umovakh poslablennia hlobalnoho liderstva SShA. Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy, № 15, s. 346-355.
13. Sherenhovskiy, D. (2012). Rol konfliktohennosti u transformatsii suchasnoi perekhidnoi mizhnarodnoi systemy. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriiia: Filosofiia, Sotsiologiia, Politologiia, T. 20, Vyp. 22 (3), s. 314-320.
14. Sherenhovskiy, D. (2015). Poniattia ta sutnist konfliktohennosti mizhnarodnykh system. Rezhym dostupu: https://www.academia.edu/12809444/ПОНЯТТЯ_ТА_СУТНІСТЬ_КОНФЛІКТОГЕННОСТІ_МІЖНАРОДНИХ_СИСТЕМ [Dostupno 16 travnia 2023].
15. Bracho, G., Carey, R., Hynes, W., Klingebiel, S., Trzeciak-Duval, A. eds. (2021). *Origins, evolution and future of global development cooperation. The role of the Development Assistance Committee (DAC)*. Available from: https://www.idos-research.de/uploads/media/Study_104.pdf [Accessed 11 January 2023].
16. Fiedler, D., Thomassen, B. (2009). Civilization on Trial - Again. Civilization and the Study of World Politics: Reading Arnold Toynbee Today. *Historical Processes and Politics of Peace*, 7. P. 71-104.
17. Horner, R. (2017). What is global development? *Global Development Institute Working Paper 2017-20*. Available from: https://hummedia.manchester.ac.uk/institutes/gdi/publications/workingpapers/GDI/GDI_WP2017020_Horner.pdf [Accessed 11 January 2023].
18. Koppel, O., Parkhomchuk, O. (2021). Megatrends of the world politics. *Economic Annals-XXI*, 192 (7-8) (2). Available from: <http://ea21journal.world/index.php/ea-v192-01/> [Accessed 6 April 2023].
19. Mayville, A. (2019). *The Transformation of Capacity in International Development. Afghanistan and Pakistan (1977-2017)*. Anthem Press, 264 p.
20. Medeiros, E. (2021). The Global Development Formula. *Sustainability*, No. 13. DOI: 10.3390/su13095262.
21. *Structural Transformation in Developing Countries: Cross Regional Analysis*, 2016. O. Oyelaran-Oyeyinka, K. Lal. Available from <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Structural%20Transformation%20in%20Developing%20Countries-FINAL.pdf> [Accessed 11 January 2023].